

ІВАНЕНКО

Олеся Анатоліївна
olesya_ivanenko@ukr.net

УДК 347.22

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ РЕЧОВОГО
ПРАВАCONCEPT AND CHARACTERISTICS OF
THE RIGHT TO THINGк.ю.н., доцент кафедри,
Київський національний
економічний університет імені
Вадима ГетьманаDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.5\(1\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2021.5(1).1)

ВОЛОШИН

Артем Олегович

студент, Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана

IVANENKO Olesia – PhD in Law, Associate Professor of department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

VOLOSHYN Artem – student, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Статтю присвячено дослідженню окремих аспектів речового права як суб'єктивного цивільного права. Зазначена правова категорія є добре відомою сучасним науковцям, адже бере свій початок ще з часів Стародавнього Риму та дійшла до сьогодення майже без змін. Однак різного роду суспільні відносини, їх розвиток, поява нових тощо справляють постійний вплив на речове право загалом, його ознаки та структурні елементи, тож системне вивчення даного суб'єктивного цивільного права є актуальним у всі часи. Досліджено поняття речового права, яке залишилось поза увагою вітчизняного законодавця; класифікація речового права; ознаки речового права та його співвідношення з правом зобов'язальним; визначено, що право власності та право на чужі речі є ключовими інститутами речового права; окреслено способи захисту речового права.

* * *

Introduction. The right to thing and its law institutions has repeatedly become the subject of scientific research of both Ukrainian and foreign scientists. However, despite the significant number of scientific researches on this issue, the definition of the right to thing has not been enshrined in legislation of Ukraine. This indicates that the right to thing remains one of the most complex and least studied law categories of civil law.

The purpose of this paper is to define the concept of the right to thing and outline its features that distinguish it from other institutions of civil law. In accordance with the goal, the main objectives of this study are to formulate a definition of the right to thing, define its system and elements, outline the types of the right to thing in accordance with the well known classifications.

Results. This paper is devoted to the study of certain aspects of the right to thing as a subjective right. This legal category is well known to modern scholars, since it dates back to the times of Ancient Rome and has come down to our days without significant changes. But various kinds of social relations, their development, the appearance of new types have a significant impact on the right to thing in general, its features, structural elements, and so on, so the study of this subjective civil law remains relevant.

This paper examines the concept of the right to thing, which remained outside the attention of the domestic legislator; classification of the right to thing; characteristics of the right to thing and its correlation with the liability rights; it is determined that the right to thing and the special property are the key law institutions of the right to thing; the methods of defending the right to thing are indicated in this paper.

Conclusion. The right to thing is a right that enshrines the ownership of a tangible thing to a particular person, direct control over it in a clearly defined scope of powers and endowed with protection from any person who violates this right.

Ключові слова: речові права, право власності, право на чужі речі, способи захисту речового права, виндикаційний позов, негативний позов

Keywords: Real rights, right to thing, property rights, special property, methods of defence of the right to thing, vindication claim, negatory claim

ВСТУП

Речове право та його правові інститути неодноразово ставали предметом дослідження як вітчизняних так і закордонних науковців. Зокрема окремі аспекти речового права досліджували у своїх працях такі науковці як І.А. Бірюков, О.В. Дзера, Ю.О. Заїка, І.О. Ізарова, Н.С. Кузнєцова, В.В. Луць, Р.А. Майданик, В.І. Нагнибіда, О.А. Підпригора, Н.О. Саніахметова, І.Ф. Севрюкова, І.В. Спасибо-Фатєєва, Є.О. Харитонов, Г.Г. Харченко, С.І. Шимон, Я.М. Шевченко та ін. Однак, не зважаючи на значну кількість наукових досліджень за даною проблематикою, а також важливість розуміння сутності речового права та його правових інститутів для сталого функціонування цивільних правовідносин, визначення поняття речового права так і не знайшло свого закріплення у чинному законодавстві України, що свідчить про те, що речове право

залишається однією із найскладніших та найменш вивчених правових категорій цивільного права.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної наукової статті є визначення поняття речового права та окреслення його ознак, які вирізняють його з-поміж інших інститутів цивільного права. Відповідно до поставленої мети, основними завданнями даного дослідження є формулювання визначення поняття речового права, визначення його системи та елементів, окреслення видів речового права відповідно до найбільш розповсюджених класифікацій.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час підготовки наукової статті використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, історичний метод використано для аналізу речового права у частині його історичного розвитку, починаючи з часів римського приватного

права й до сьогодні. З допомогою порівняльно-правового методу дослідження вивчено співвідношення ознак речового права з правом зобов'язальним, окреслено їх спільні та відмінні ознаки. Використання діалектичного методу дозволило сформулювати поняття окремих правових категорій, зокрема речового права, права власності, правомочностей власника та окреслити специфіку їх здійснення. Формально-логічні методи наукового пізнання, такі як аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, аналогія, моделювання тощо дозволили дослідити функціонування окремих елементів речового права в сучасній цивілістичній науці. Також з їх допомогою сформульовано висновки стосовно загальноправової характеристики речового права та його правових інститутів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інститут речового права не є новим для цивілістичної науки. Цей правовий інститут та інститут зобов'язального права були центральними у системі римського приватного права. Так, як зазначають сучасні науковці, «римське речове право – це досконале правове явище, яке сформулювалося з простого тримання речі до інституту абсолютної влади власника над річчю.... Речові права являють собою правову владу або абсолютне владарювання власника над річчю» [14, с. 148].

І.Ф. Севрюкова пропонує розуміти речове право як вид майнового права, яке оформляє та закріплює належність речей – матеріалізованих об'єктів цивільного обігу, суб'єктам цивільних правовідносин [5, с. 800].

На думку Є.О. Харитонova та Н.О. Саніахметової, речове право слід розглядати як право, що «забезпечує задоволення інтересів правомочної особи шляхом безпосереднього впливу на річ, що знаходиться у сфері її господарського відання» [18, с. 250].

Інші вчені пропонують визначати речове право у суб'єктивному та об'єктивному розумінні. У першому випадку ним є абсолютне майнове право, здійснення якого відбувається через самостійне правове панування особи над річчю безпосередньо та опосередковано у порядку та в межах, встановлених законом [17, с. 37]. А стосовно розуміння речового права в об'єктивному значенні, то ним є сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані із впливом особи на річ [6, с. 22].

Досить відмінним від раніше зазначених визначень є визначення, запропоноване авторами підручника з цивільного права України, які визначають речове право як «сукупність правових інститутів, норми яких забезпечують особі можливість здійснювати належні їм суб'єктивні цивільні права з впливу на річ, яка знаходиться в її господарюванні, за своєю волею або без щоразового погодження своєї волі з волею інших, причетних до цієї речі, осіб» [19, с. 217].

На думку окремих науковців речове право це суб'єктивне цивільне право, об'єктом якого є річ [21, с. 81]. Особа, яка володіє речовим правом, здійснює його самостійно, не вдаючись для цього до якихось певних дій або до сприяння інших зобов'язаних осіб. Власник речі володіє, користується та розпоряджається нею на власний розсуд у межах, визначених законом.

Також речовими правами пропонується вважати

самостійний різновид суб'єктивних цивільних прав, які наділяють їх володільця певним видом можливої поведінки шляхом безпосереднього впливу на річ.

Керуючись зазначеним вище, можна резюмувати, що загалом, серед науковців склалося єдине розуміння сутності речового права як права, яке забезпечує інтерес власника або іншого законного володільця шляхом безпосереднього впливу на річ та закріплює їх відношення до речі.

Варто зазначити, що виділяють дві моделі речового права – елементарну та власницьку. Перша модель речового права ґрунтується на принципі, що на річ може існувати виключно право власності, а всі інші права на неї є правами на чужу річ, похідними від права власності. Стосовно другої моделі об'єктивного речового права, – її особливістю є те, що систему речових прав складають не право власності та група прав на чужі речі, а система декількох суб'єктивних прав власності, розташованих в ієрархічному порядку.

Окрім того, слід зазначити, що в науковій літературі можна зустріти поділ речового права на об'єктивне та суб'єктивне. Речове право в об'єктивному розумінні являє собою сукупність правових норм, які утворюють інститут (або, навіть, підгалузь) цивільного права, зміст яких полягає у регулюванні відносин з привласнення речей суб'єктами права. Водночас суб'єктивне речове право є юридично забезпеченою можливістю суб'єкта права здійснювати панування, реалізовувати владу стосовно належної йому речі в межах, які не зачіпають законні права інших осіб.

Викликає чималий інтерес поділ речового права на абсолютне та обмежене, запропонований окремими науковцями [22]. І якщо зміст абсолютного речового права є широковідомим у наукових колах, то стосовно обмеженого речового права – запропонований підхід можна визнати новаторським. Отже, дане право це є обтяження права власності, яке належить невласнику даної речі, наділене властивістю слідування за річчю, можливістю речово-правового захисту та дозволом для титульного володільця отримувати від речі користі властивості, привласнювати її плоди та інші блага.

Речове право як майнове право має низку ознак, які визначають його зміст та напрями правового регулювання. Основними ознаками речового права є наступні:

1) абсолютний характер, який слід розуміти як передбачену законом можливість власника або іншого законного володільця висунути вимогу до будь-якої особи, яка порушує його право власності або право користування чи розпорядження річчю. Іншим словами, власник речі або інший законний володільець може отримати захист свого речового права від будь-яких порушень. Однак таку позицію науковців не повною мірою розділяє судово практика. Так, Конституційний Суд України у своєму рішенні від 5 червня 2019 р. № 3-р(Г)/2019 у справі № 3–391/2018 (6048–18) прямо заперечив абсолютність ключового речового права – права власності та встановив межі такої обмеженості: здійснення лише на підставі закону з дотриманням принципу розумної визначеності та пропорційності, який вимагає досягнення розумного співвідношення між інтересами особи та суспільства.

Додавши, що «при обмеженні права власності в інтересах суспільства пропорційними можуть вважатися такі заходи, які є менш обтяжливими для прав і свобод приватних осіб з-поміж усіх доступних для застосування заходів» (абз. 7 пп. 2.3 п. 2 мотивувальної частини) [4].

2) принцип слідування, який полягає в тому, що речове право слідує за річчю, тобто незалежно від зміни власника;

3) гласність або публічність. Сутність даної ознаки розкривається через абсолютність речового права. Оскільки речове право діє проти кожного, то й кожний повинен мати можливість отримати інформацію про ту чи іншу річ;

4) перевага речового права, що забороняє будь-кому перешкоджати суб'єкту речового права здійснювати його реалізацію. Даний принцип, переважно спрямований на те, щоб усунути конфлікти та розбіжності між правами, які виникли щодо однієї й тієї ж речі. Так, «конфлікувати» можуть між собою право власності та право володіння, речове право та зобов'язальне тощо;

5) встановлення речових прав законом означає, що конкретні види речових прав можуть встановлюватися виключно законодавцем. Тобто законом визначається вичерпний перелік речових прав, надається вичерпна їх характеристика шляхом формулювання їх змісту, підстав набуття, зміни та припинення;

6) ознака визначеності – зміст якої зводиться до того, що об'єктом речового права можуть бути лише речі, наділені індивідуальними ознаками або, як їх ще називають, – індивідуально-визначені речі;

7) ознака переваги, яка відображає перевагу речового права над зобов'язальним, однак лише у разі, якщо перше виникло раніше. Тоді суб'єкт речового права буде мати переваги стосовно здійснення та захисту свого права перед суб'єктом права зобов'язального.

Досліджуючи особливості та ознаки речового права, І.Ф. Севрюкова наголошує, що речові права досить ґрунтовно відрізняються від зобов'язальних, адже перші відображають статику майнових правовідносин, тоді як другі – показують перехід речей від одного учасника цивільних правовідносин до іншого, що свідчить про динаміку майнових правовідносин та динамічний характер зобов'язального права [15]. Також підкреслимо, що об'єктами речового права можуть бути виключно речі, які мають тілесний характер. Попри те, що серед науковців можна зустріти думку, що речами можуть бути, зокрема предмети, які фізично ще не існують, а лише очікуються, важко погодитися із такою позицією, адже тут слід вести мову про елемент саме зобов'язального правовідношення, оскільки реальна відсутність такого предмета фізично свідчить і про відсутність речового права відносно нього.

Крім того, суттєві відмінності, зазначена у попередньому абзаці авторка, вбачає й між речовими та виключними правами. Зокрема, якщо об'єктом першого є матеріальний предмет зовнішнього світу, то об'єктом других є результат творчої діяльності та засоби індивідуалізації товарів та їх виробників. Аналіз відмінностей речового права від інших цивільних прав буде неповним, якщо не згадати про особисті

немайнові права. Не вдаючись до детального опису, зазначимо, що речові права відрізняються від особистих немайнових теж об'єктом, яким в останньому випадку є особисте немайнове благо, тісно пов'язане з особою їх власника. Інакше кажучи, особисте немайнове право це можливість фізичної особи вільно обирати варіант власної поведінки у сфері свого приватного життя. Перелік прав, які за своєю правовою природою є особистими немайновими, адже належать кожній особі, тісно пов'язані з нею, є невідчужуваними та не мають економічного змісту, зазначений у ч. 1 ст. 270 ЦК України. Зокрема, це право на життя, ім'я, свободу та особисту недоторканність, охорону здоров'я, безпечне довкілля, повагу до честі та гідності, свободу слова, свободу пересування та вільний вибір місця проживання тощо [2]. Пропонований перелік не є вичерпним та може бути розширений законами України.

Досліджуючи окремі аспекти речового права, вбачаємо за необхідне зупинитися на окресленні його ознак, які відмежовують його від інших цивільних прав. Так, речові права характеризуються абсолютністю, що відрізняє їх від прав зобов'язальних. По-друге, речові права встановлюють безпосереднє відношення суб'єкта права до конкретної речі, що зі свого боку надає можливість користуватися річчю без участі або допомоги будь-яких інших осіб. По-третє, речове право кожної особи наділене можливістю захисту шляхом застосування речово-правових способів – виндикаційного та негаторного позовів.

Так, виндикаційний позов як засіб захисту порушеного речового права являє собою вимогу про витребування індивідуально-визначеної речі власником або іншим законним володільцем від будь-якої особи, яка незаконно володіє нею. Натомість зміст негаторного позову становлять вимоги про припинення перешкоджання у користуванні та розпорядженні власною річчю за умови, що вона перебуває у власника або законного володільця.

Варто зазначити, що сучасні правові системи визнають існування речових прав, серед яких перше місце посідає право власності, однак по-різному регулюють їх. Найбільш розповсюдженим способом правового регулювання правовідносин власності у міжнародному приватному праві є колізійно-правовий, тобто регулювання нормами, які закріплені у міжнародних договорах. Так, і національні колізійні норми й договірні колізійні, які регулюють речові правовідносини, керуються одним загальноновизнаним законом (принципом) – законом місця знаходження речі. Зокрема, ст. 38 Закону України «Про міжнародне приватне право», яка регламентує вибір права, що застосовується до речових прав, зокрема й до права власності, встановлює, що зазначені права, а також належність конкретних речей до рухомих або нерухомих, визначаються правом тієї держави, у якій ці речі (майно) знаходяться [3].

Вивчаючи наукові роботи сучасних науковців, які тією чи іншою мірою стосуються речового права та його окремих інститутів, нами було з'ясовано, що речовому праву часто протиставляють обмежене речове право. Дане право визначається як обтяження права власності, яке належить особі, яка не є влас-

ником даної речі, та характеризується такою властивістю як право слідування та можливістю речово-правового захисту, а також надає право зазначеній особі здобувати вигоду та інші корисні властивості від використання речі. Вбачається, що дане обмежене речове право за своєю правовою природою є нічим іншим як правом на чужі речі – одним із видів речового права.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що речове право це право, предметом якого є матеріальна річ, яке закріплює приналежність даної речі певній особі та панування над нею, а також гарантований захист від будь-якої особи, яка порушить це право.

Речове право можна розглядати як в об'єктивному розумінні, так і в суб'єктивному. Речове право в об'єктивному розумінні це система правових норм, які визначають межі можливих дій осіб з привласнення, володіння, користування та розпорядження речами, які знаходяться в цивільному обороті. Відносно тлумачення речового права у суб'єктивному розумінні, – воно являє собою юридичну можливість для особи здійснювати правомочності власника на власний розсуд та в межах, визначених чинним законодавством.

Речове право має ознаки, проаналізувавши які їх можна поділити на два види – прямі ознаки та непрямі або опосередковані. Першими є ознаки, які характеризують власне саме суспільне правовідношення, врегульоване нормами речового права. До цих ознак належать об'єкт речового права, структура взаємозв'язку між учасниками речових правовідносин та зміст речового права. Непрямими ознаками речового права слід вважати ознаки, які характеризують не речове право, врегульоване нормами права, а його правовий зміст. Саме останні й заведено вважати ознаками речового права.

Досліджуючи речові права, важливо пам'ятати, що їх характерною ознакою та відмінністю від прав зобов'язальних є те, що вони прямо визначені у чинному законодавстві та мають абсолютну дію, що дає можливість здійснювати їх захист від будь-кого, хто порушує їх або обмежує правомочності власника з їх реалізації.

Отже, пропонується наступне визначення речового права. Речове право це право, яке закріплює належність тілесної речі конкретній особі, безпосереднє панування над нею в чітко визначеному обсязі правомочностей та наділене захистом від будь-якої особи, яка це право порушує.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
4. Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат) у справі за конституційною скаргою товариства з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців двадцять четвертого,

двадцять п'ятого, двадцять шостого розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо уточнення деяких положень та усунення суперечностей, що виникли при прийнятті Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 23 березня 2017 року № 1989-VIII від 5 червня 2019 року № 3-р(І)/2019 у справі № 3-391/2018(6048/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710-19#Text>

5. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю.С. Шемшученко. К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.
6. Грабик В.В., Коваль І.Ф. Поняття речових прав. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5449/5476>
7. Дзера І.О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні: монографія. К., 2011. 255 с.
8. Енциклопедія цивільного права України / ред. Я.М. Шевченко. К.: Ін Юре, 2009. 952 с.
9. Кузнєцова Н. Стан і тенденції розвитку цивілістичної науки в Україні. *Право України*. 2014. № 6. С. 9–14.
10. Майданик Р.А. Проблеми довірчих відносин у цивільному праві. К.: Поліграфічний центр «Київський університет», 2002. 502 с.
11. Нагнибіда В.І. Проблеми формування сучасної моделі сервітутних прав в Україні в контексті досвіду європейських країн. *Приватне право й підприємництво*. Київ: наук.-досл. ін-т приватного права й підприємництва АПРНУ, 2009. Вип. 8. С. 70–73.
12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2005. Т. 1. 832 с.
13. Підпригора О.А. Римське право. К.: Юрінком Інтер, 2003. 512 с.
14. Римське приватне право: навчальний посібник / ред. І.О. Ізарова. Чернігів: Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2010. 302 с.
15. Севрюкова І.Ф. Формування системи речових прав у цивільному праві України та деяких країн Європи: порівняльний аналіз та проблемні питання. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/437951.pdf>
16. Спасибо-Фатєєва І. Форми права власності. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5608/1/Spasibo_Fateeva_145.pdf
17. Харченко Г.Г. Речові права в законодавстві, доктрині та судовій практиці України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2018. 506 с.
18. Цивільне право України / ред. Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. К.: Істина, 2003. 776 с.
19. Цивільне право України: Загальна частина / ред. І.А. Бірюков, Ю.О. Заїка. К.: Алерта, 2014. 510 с.
20. Шимон С.І. Сутність майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: спроба теоретичного осмислення. *Держава і право: Юридичні й політичні науки*. 2013. Вип. 59. С. 208–213.
21. Большой юридический словарь / ред. А.Я. Сухарев, В.Д. Зорькин, В.Е. Крутских. М.: ИНФРА-М, 1998. VI, 760 с.
22. Рублевский Р.С. Теоретические основы системы вещных прав лиц, не являющихся собственниками. URL: <https://www.disserscat.com/content/teoreticheskie-osnovy-sistemy-veshchnykh-prav-lits-ne-yavlyayushchikhsya-sobstvennikami>

References

1. The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 № 254k/96-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>
2. Civil Code of Ukraine of January 16, 2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (in Ukrainian).
3. On Private International Law: Law of Ukraine of June 23, 2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

2709–15#Text (in Ukrainian).

4. Decision of the Constitutional Court of Ukraine (First Senate) in the case of the constitutional complaint of METRO CASH AND CARRY UKRAINE Limited Liability Company on the constitutionality of the provisions of paragraphs twenty-four, twenty-five, twenty-six of Section I of the Law of Ukraine On Amendments to the Tax Code of Ukraine to clarify some provisions and eliminate inconsistencies that arose during the adoption of the Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code of Ukraine to improve the investment climate in Ukraine” of March 23, 2017 № 1989–VIII of June 5, 2019 № 3–r (I) / 2019 in the case № 3–391 / 2018 (6048/18). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va03p710–19#Text> (in Ukrainian).

5. Large encyclopedic legal dictionary / ed. Yu.S. Shemshuchenko. Kyiv: Publishing house “Yuridichna Dumka”, 2012. 1020 p. (in Ukrainian).

6. Hrabak V.V., Koval I.F. The concept of property rights. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5449/5476>

7. Dzera I.O. Civil protection of property rights in Ukraine: monograph. Kyiv, 2011. 255 p. (in Ukrainian).

8. Encyclopedia of Civil Law of Ukraine / ed. Ya.M. Shevchenko. Kyiv: In Jure, 2009. 952 p. (in Ukrainian).

9. Kuznetsova N. State and tendencies of development of civil science in Ukraine. *Law of Ukraine*. 2014. № 6. pp. 9–14. (in Ukrainian).

10. Maidanyk R.A. Problems of trust in civil law. Kyiv: Printing center “Kyiv University”, 2002. 502 p. (in Ukrainian).

11. Nahybida V.I. Problems of formation of modern model of servitude rights in Ukraine in the context of experience of European countries. *Private law and entrepreneurship*. Kyiv: Research Institute of Private Law and Entrepreneurship Academy of Legal Sciences of Ukraine. 2009. № 8. pp. 70–73. (in Ukrainian).

12. Scientific and practical commentary on the Civil Code

of Ukraine: in 2 vol. / ed. O.V. Dzera, N.S. Kuznetsova, V.V. Luts. Kyiv: Yurinkom Inter, 2005. Vol. 1. 832 p. (in Ukrainian).

13. Pidopryhora O.A. Roman law. Kyiv: Yurinkom Inter, 2003. 512 p.

14. Roman private law / ed. I.O. Izarova. Chernihiv: Chernihiv State Institute of Law, Social Technologies and Labor, 2010. 302 p. (in Ukrainian).

15. Sevriukova I.F. Formation of the system of property rights in the civil law of Ukraine and some European countries: a comparative analysis and problematic issues. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/437951.pdf> (in Ukrainian).

16. Spasybo-Fatieieva I. Forms of property rights. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5608/1/Spasibo_Fatieeva_145.pdf (in Ukrainian).

17. Kharchenko H.H. Property rights in the legislation, doctrine and judicial practice of Ukraine: dissertation ... Doctor of law. Kyiv, 2018. 506 p. (in Ukrainian).

18. Civil law of Ukraine / ed. Ye.O. Kharytonov, N.O. Saniakhmetova. Kyiv: Istyna. 2003. 776 p. (in Ukrainian).

19. Civil law of Ukraine: Common part / ed. I.A. Biriukov, Yu.O. Zaika. Kyiv: Alerta. 2014. 510 p. (in Ukrainian).

20. Shymon S.I. The essence of property rights as objects of civil law: an attempt at theoretical understanding. *State and law: Legal and political sciences*. 2013. Issue 59. pp. 208–213. (in Ukrainian).

21. The Big Law Dictionary / ed. A.Ya. Sukharev, V.D. Zorkin, V.E. Krutskikh. Moscow: INFRA-M, 1998. Vol. VI. 760 p. (in Russian).

22. Rublevskiy R.S. Theoretical foundations of the system of property rights of persons who are not owners. URL: <https://www.dissercat.com/content/teoreticheskie-osnovy-sistemy-veshchnykh-prav-lits-ne-yavlyayushchikhsya-sobstvennikami> (in Russian).